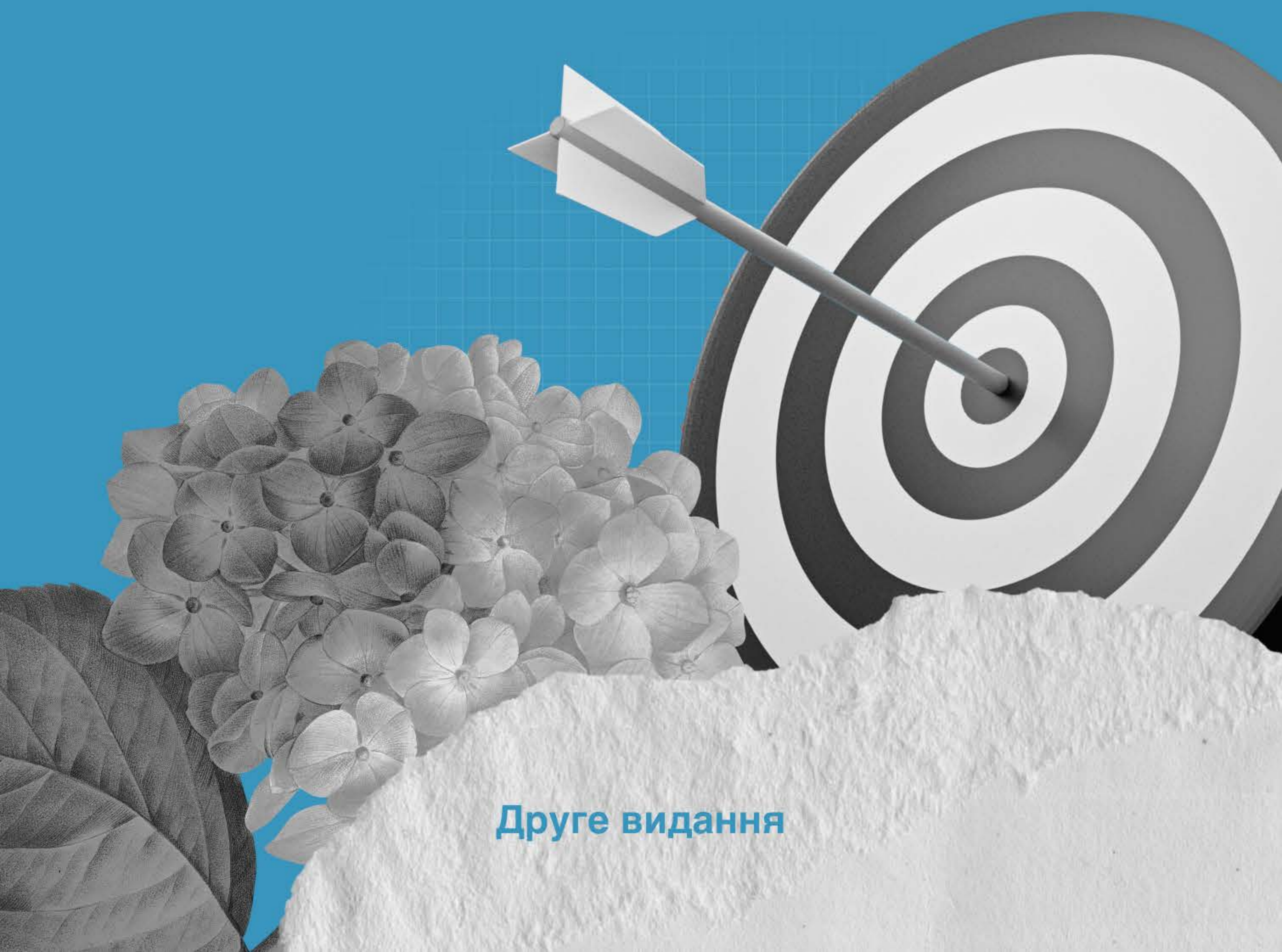

FIGHT
FOR
RIGHT

— KVINNA
— KVINNA

БУТИ СОБІ ЦІЛЛЮ

Лідерство жінок з інвалідністю під час
війни росії проти України

Друге видання

ВСТУП

За вікном готелю у Львові в сутінках падає передзимовий сірий дощ. Усередині — затишне тепле світло, спокійні жіночі голоси, тихі спогади. Ми вечеряємо й ділимося історіями про зростання, сплітаємо минуле із теперішнім, шлях до незалежності — свій та України. Ми розглядаємо міцний візерунок українського жіночого руху, фемінізму та правозахисної діяльності. Жінка для жінки. Я уважно простежую в цьому візерунку роль жінок і дівчат з інвалідністю.

П'ять років тому в одному з готелів у Києві було невимовно радісно, емоційно, захопливо. **Здійснилася одна з найважливіших мрій — відбулася перша школа політичної участі для дівчат і жінок з інвалідністю — «Лідерка».** Близько двадцяти жінок із багатьох куточків України, такі різні, натхненні й чесні, уперше вголос озвучили свої справжні мрії, поділилися найамбітнішими планами й реальними проблемами. Ми стали видимими. Ми стали голосами сотень тисяч жінок, які через інвалідність досі перебувають у тіні, зазнають порушень прав і дискримінації. Разом ми стали сильнішими. Ми стали спільнотою.

Потім було багато навчання, стажування, викликів, пригод і досягнень. Ми підтримували одна одну, мережувалися, зміцнювалися. **Ми вчилися бути собі ціллю. І далі залишаємося силою наших сіл і міст, родин і громад. Ми пишаємося тим, що є лідерками в Україні й для України.**

З початком повномасштабного вторгнення росії в Україну я почала носити традиційні українські намиста. Червоні коралі, чорну силянку, рясні бісерні, квіткові зґарди. Вони такі українські, такі — про українських жінок. Про наше життя, важливі почуття, речі, вчинки. У цих червоних коралях я виступала в ООН — про це навіть не мріяла, бо з дитинства чула, що через свою інвалідність не зможу зробити нічого важливого. А в чорній силянці у Відні я розповідала про унікальний механізм екстреного реагування та кейс-менеджменту, який створили жінки з інвалідністю, аби врятувати тисячі життів, укотре зробивши те, чого від нас точно не очікували. Латунна зґарда з місяцем стала для мене додатковою опорою, яка не зламається до перемоги, — вона про мою стійкість.

“КОЖНА З ЦИХ ІСТОРІЙ — УНІКАЛЬНА Й ВОДНОЧАС ДЛЯ БАГАТЬОХ ІЗ НАС ЗНАЙОМА”

І так само дбайливо, як намистини, наша команда збирає історії лідерства, боротьби та віри дівчат і жінок з інвалідністю з початку повномасштабної війни. Їхні спогади, слова й досвіди — щоб зберегти, щоб показати світу, щоб поділитися. Щоб закарбувати цей вагомий внесок у боротьбі за справедливість, розбудові миру та прокладанні шляху до рівноправного суспільства.

Кожна з цих історій — унікальна й водночас для багатьох із нас знайома. Часто вони про біль, часто — про надзусилля. І, звісно, про перешкоди — постійні, щоденні, неминучі.

Але й про те, як ми ці перешкоди знищуємо, оминаємо чи перетворюємо на трампліни. Ні, не до суцільного успіху, а до можливостей, які люди без інвалідності зазвичай сприймають як належне. Героїні цієї брошури, здобувши такі можливості, перетворили їх на успіх, на зміни у своїх громадах і своїй країні, на силу кожної дівчини й жінки з інвалідністю, яка, читаючи про них, відчує, що ця історія — і про неї. Про її інвалідність і про її власну силу бути Лідеркою. Бути собі ціллю.

Юлія Сачук, голова громадської організації людей з інвалідністю Fight For Right

АНАСТАСІЯ ЗАКУТНА

волонтерка

Волонтерити Анастасія почала ще школяркою під час Революції гідності. Тоді дівчина, яка з народження має фізичні порушення, разом із родиною возила людям на майдан Незалежності їжу, медикаменти та інші необхідні речі.

«У той момент вирішила залишитися в Україні, якою б не була ситуація, та робити для неї все, що можу», — згадує волонтерка.

З початком війни у 2014 році Анастасія разом із бабусею готувала й возила їжу військовим. Бодем віддає спогад про захисників, котрі загинули в «Іловайському котлі», адже з багатьма була знайома через свою волонтерську діяльність.

Згодом дівчина почала робити свої перші збори коштів на потреби ЗСУ.

Перед повномасштабним вторгненням росії Анастасія переїхала до Охтирки на Сумщині, де мешкав її наречений з батьками. Хлопець на той момент уже служив у ЗСУ, Анастасія відтоді лишилася підтримати його батьків і продовжила волонтерити.

З літа 2022-го жінка почала їздити разом із військовослужбовцями на деокуповані території. **Анастасія згадує, як писала розписку військовим, які відмовляли її від таких поїздок: «Обіцяю повернутися живою-здоровою!».** Рідні також переживали й просили не їздити, але, зрештою, вони й самі волонтерили, тож розуміли важливість її вчинків. До речі, бабусі Анастасії вручили відзнаку за волонтерство.

“БУТИ ВІЛЬНОЮ У ПЕРЕСУВАННІ – ОБОВ’ЯЗКОВА СКЛАДОВА ОСОБИСТОЇ НЕЗАЛЕЖНОСТІ”

У деокупованих містах Анастасія багато працювала з дітьми: проводила творчі майстер-класи, привозила необхідні речі, їздила в лікарні й госпіталі, спілкувалася там із батьками дітей, котрі отримали інвалідність через російське вторгнення. Розповідала їм про свій досвід життя з інвалідністю, про те, що інвалідність не заважає бути активною, успішною та щасливою людиною.

Паралельно волонтерка організувала збори коштів для рідних і знайомих військових, шукала автомобілі та амуніцію, залучала іноземних благодійників.

Зараз Анастасія вдома, в Охтирці, відновлює своє психічне здоров’я і працює: виготовляє на замовлення букети й прикраси з бісеру.

А ще у 2023 році Анастасія пройшла навчання у школі політичної участі для дівчат і жінок з інвалідністю «Лідерка» від Fight For Right. І тепер планує створити власну громадську організацію, щоб робити своє місто доступним: «Бути вільною в пересуванні – обов’язковий компонент особистої незалежності».

Власна незалежність для Анастасії – це також свобода в думках, словах та діях. «А ще розуміння, що мене підтримають і не засудять, навіть якщо я буду неправа, та допоможуть вийти із ситуації», – додає жінка.

ІВАННА МИХАЙЛЕНКО

очільниця громадської організації World of Silence,
експертка проєкту Дитячого фонду ООН в Україні у Секретаріаті
Уповноваженого ВРУ з прав людини

До повномасштабного вторгнення росії в Україну Іванна навчалася на юристку в Київському університеті інтелектуальної власності та права НУ «Одеська юридична академія» та волонтерила в ГО «Соціальна єдність». **Набуті знання й досвід дали дівчині змогу підтримати сотні людей з інвалідністю від лютого 2022 року.** Іванна почала надавати безоплатну юридичну допомогу для нечуючих, а також знімалась у відеороликах, де розповідала жестовою мовою про небезпеку під час війни, важливість психологічної підтримки тощо.

Іванна заснувала ГО World of Silence — команду молодих активних нечуючих людей, які творять зміни.

Водночас дівчина продовжила навчання у виші, стажувалася в організаціях, проходила тренінги з

прав людини. Зокрема, у 2023 році навчалася в школі політичної участі для дівчат і жінок з інвалідністю «Лідерка», що спонукає відстоювати свої права та світогляди, використовуючи інструменти політичної участі, та мотивує до активізму в політичному і громадському житті країни.

Іванна звикла досягати поставлених цілей. Наприклад, вступила в університет, який ніколи не брав студентів/ок з порушеннями слуху: **«Я мріяла про цей університет. Спочатку було страшно, і я думала, що люди, котрі чують, розумніші за мене, але виявилось, що це не так. Ми всі рівні. До вступу в університет багато хто казав: “Ти не зможеш навчатися, адже не чуєш”. Але я вже закінчила бакалаврат із відзнакою».**

“ТИ НЕ ЗМОЖЕШ НАВЧАТИСЯ, БО ТИ Ж НЕ ЧУЄШ. АЛЕ Я ВЖЕ ЗАВЕРШИЛА БАКАЛАВРАТ ІЗ ВІДЗНАКОЮ”

Іванна також реалізовує власні проєкти. «Саме повномасштабна війна змусила мене активізуватися ще більше, оскільки багато нечуючих виїхали за кордон, багатьом потрібна була допомога і в Україні», — розповідає правозахисниця.

Серед утілених проєктів Іванни — «Закон для всіх»: інформування нечуючих жестовою мовою про права людини (у відеоформаті та брошурою).

Інший проєкт — «Українізація.deaf» — популяризує вивчення української жестової мови серед медиків/-инь, психологів/-инь, рятувальників/-ць, волонтерів/-ок та правоохоронних працівників/-ць.

Особистою незалежністю Іванна вважає свої досягнення і додає: **«Здійснювати цікаві для мене проєкти, які працюють на результат і для людей навколо, — ось це моя незалежність».**

МАРІЯ НІКІТІНА

керівниця ГО «Чернівецьке об'єднання "Захист"»

До повномасштабного вторгнення росії в Україну Марія та її «Чернівецьке об'єднання "Захист"» працювали в кількох напрямках: допомога молоді, яка опинилася у складних життєвих обставинах, розбудова безбар'єрного суспільства, підтримка громадських активістів/ок.

На початку 2022 року Марія та її організація планували спільний проєкт із Молдовою та Грузією, але всі плани змінила повномасштабна війна.

«25 лютого 2022-го ми відкрили двері офісу для вимушено переміщених людей, він став тимчасовим прихистком для них. Думали, що шелтер працюватиме два тижні, але він пропрацював 504 дні. За цей час ним скористалися 1769 людей та їхні тварини», — розповідає жінка.

Паралельно команда Марії допомагала місцевим людям з інвалідністю та іншим прихисткам: «Забезпечили їх мікрохвильовками, побутовим обладнанням для дітей, чайниками, фенами тощо. Залучили грантові кошти для покращення облаштування інших прихистків: наприклад, замінили двері в одному з них».

Марія та її команда й досі підтримують зв'язок із деякими гостями, котрі зупинялися в шелтері: **«Дуже тішуся, що ми змогли допомогти людям у той момент, коли вони дуже того потребували.** Пам'ятаю, до нас приїхала сім'я з Маріуполя з новонародженою дитиною, і ми шукали кращий прихисток для них. Я зателефонувала другу, той поселив їх у себе, а потім я дізналася, що добрі люди подарували цій родині будинок».

“МОЯ ОСОБИСТА НЕЗАЛЕЖНІСТЬ – ЦЕ ДОТРИМАННЯ ПРАВ ЛЮДИНИ.”

Жінка також багато допомагала дистанційно: консультувала людей щодо перетину кордону та сконтактувала із сім'ями, які зустрічали біженців уже за межами України.

За ці два з половиною роки команда Марії виросла з 5 людей до 13, а ще напрацювала нові партнерства та коаліції з іншими громадськими організаціями.

«У 2022-му ми знайшли підтримку і створили ресурсний центр “Гроу ап”. **Наша ціль – побудова демократичного безбар'єрного суспільства через розвиток громад.** А ще ми проводимо читацькі клуби, майстер-класи інклюзивної кухні, тренінги щодо інклюзії та безбар'єрності», — ділиться Марія, яка є членкинею Ради безбар'єрності при Кабінеті Міністрів України.

Відключення світла жінка переживає складно: годинами чекає на роботі, коли запрацює ліфт, бо живе на 6 поверсі й користується колісним кріслом. Готується до зимових блекаутів.

Та найбільшим викликом Марія вважає виборювання права жити в Україні гідно й незалежно: «Моя особиста незалежність — це дотримання прав людини. Це можливість вести незалежний спосіб життя, вільно вийти з будинку. Коли не потрібно уточнювати, чи можу я потрапити в те чи інше приміщення без сторонньої допомоги, щоб отримати послугу чи просто зустрітися з подругою на філіжанку кави. Це коли я маю змогу жити якісно та самостійно оплачувати свої рахунки. Самостійно обирати, ким я хочу бути, де здобувати освіту та ким працювати».

ОЛЕКСАНДРА КУТАС

модель, підприємниця, громадська діячка

Олександра Кутас — модель на колісному кріслі, підприємниця, з 2022 року працює у благодійному секторі Великої Британії на підтримку України.

Діяльність Олександри повністю змінило повномасштабне вторгнення росії в Україну. До 24 лютого 2022-го жінка активно працювала над брендом адаптивного одягу, а її модельна кар'єра у Великій Британії набирала обертів.

«Зараз мені навіть важко згадати ті плани та мрії. Ще за день до вторгнення я почала виходити на протести в Лондоні проти російської агресії. Статті про можливий напад циркулювали у пресі понад чотири місяці, тому час від часу ми з чоловіком обговорювали — а що, якби це сталося. Але це був перший

раз, коли реальність виявилася ще страшнішою за найгірші уявлення», — ділиться жінка.

На початку повномасштабної війни Олександра доєдналася до проєкту Techfugees, що підтримував українських біженців. Через пів року стала працювати в організації Choose Love, де очолила напрям допомоги Україні.

За ці два з половиною роки масштаби підтримки, за словами Олександри, змінювалися: «На початку 2022-го в британському суспільстві було багато оптимізму: нарешті вакцина стала ефективною, люди поверталися до нормального життя після COVID-19, відновили подорожі тощо. Після повномасштабного вторгнення росії люди у Британії щедро донатили, тож можливості допомагати українським організаціям

“ЛИШЕ У 23 РОКИ В УКРАЇНІ Я ВПЕРШЕ ЗМОГЛА САМОСТІЙНО ВИЙТИ З КВАРТИРИ.”

були зовсім інші, ніж зараз. А втім, з огляду на інші події у світі, до яких причетні наші сусіди, рівень залученості та фінансової підтримки знизився. Але це не про те, що наш біль став менш значущим».

Олександра також зауважує: «На жаль, коли трагедії наростають і затягуються в часі, у людей шкіра стає товстішою. Проте мільйони українців, які й далі працюють заради перемоги на фронті, у тилу, за кордоном, продовжують доносити правду, не толерувати пропаганду, не мовчати, не бути зручними, а боротися — саме це не дає вогню підтримки згаснути і стимулює зміни наративів на нашу користь. Ми протрималися, коли в нас не вірив ніхто, тож маємо нарешті шанс стати нацією переможців, щоб наші діти та онуки ніколи не відчували страху за своє життя через те, що вони українці».

Особиста незалежність для Олександри означає свободу бути собою: **«Бути незручною, виправляти всіх повсякчас, що в Україні війна, а не локальний конфлікт. Мати свободу слова — озвучувати свої думки, називати чорне чорним, а росію — країною-терористом. Мати свободу пересування... Лише у 23 роки в Україні я вперше змогла самостійно вийти з квартири. У 23 роки я вперше сама винесла сміття з дому, і цей момент був для мене особливим. Щось настільки буденне для інших було мені недосяжним через недоступність інфраструктури».**

ХРИСТИНА СТИРАНЕЦЬ

проектна асистентка у Fight For Right

Перед повномасштабним вторгненням росії в Україну Христина завершила навчання та отримала диплом бакалавра психології Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. Паралельно дівчина пройшла навчання у школі «Лідерка» від Fight For Right. Також на волонтерських засадах проводила онлайн-заняття для підлітків з інвалідністю в ГО «Бачити Серцем».

У 2022 році Христина планувала продовжити навчання і стати психотерапевткою за напрямом когнітивно-поведінкової терапії. **«Здавалося, життя починає набирати нових обертів», — пригадує дівчина. Та після повномасштабного вторгнення про вступ, звісно, вже не йшлося,** із проведенням занять для підлітків теж довелось попрощатися

— через вимкнення електроенергії, спричинені атаками росії по нашій енергосистемі.

Тоді я вирішила шукати нову зайнятість відповідно до реалій, бо бездіяльність роз'їдала зсередини. Одного дня на очі трапилась інформація, що Fight For Right шукає кейс-менеджерів у команду негайного реагування на зимовий період. Я без роздумів надіслала резюме, навіть не уявляючи, який шлях та які неймовірні люди мене очікують».

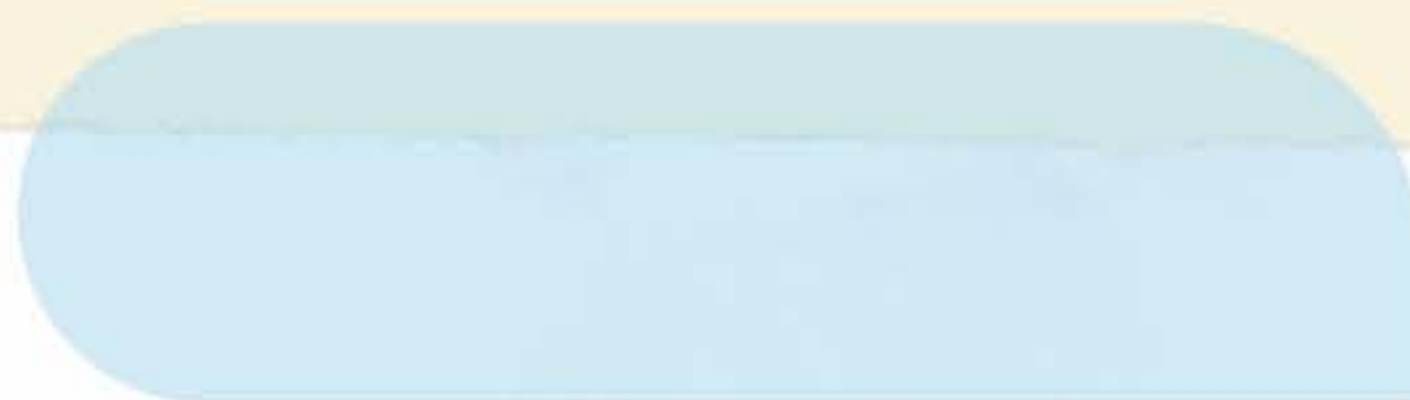
Понад два роки Христина працювала кейс-менеджеркою напряму екстреного реагування Fight For Right, який переформатувався у напрям «Підтримка та захист». А нині захоплено розповідає про свою нову роботу: «Від початку 2024 року я обіймаю посаду асистентки проєктів та займаюся комунікацією з підряд-

“ДЛЯ МЕНЕ ВАЖЛИВА СОЦІАЛЬНА НЕЗАЛЕЖНІСТЬ”

никами щодо закупівель необхідних речей для відділу підтримки й захисту: технічних засобів реабілітації, засобів особистої гігієни тощо».

За цей час Христині доводилося робити багато справ уперше: «Було непросто, подекуди навіть відверто страшно. Наприклад, давати інтерв'ю чи брати участь у фільмуванні освітнього курсу в ролі лекторки. Я впевнена, таких “уперше” на мене чекає ще дуже багато. **Але щоразу ти дивишся страху у вічі й робиш те, що маєш робити. Не через те, що ти лідерка, а тому що тобі дуже болить за свою країну і те, якою вона буде в майбутньому».**

Особиста незалежність для Христини — це не тільки архітектурна безбар'єрність і фінансова незалежність: «Для мене важлива соціальна незалежність: це коли, наприклад, ти хочеш піти на курси з такмеду від “Госпітальєрів” і не думаєш про те, наскільки дивний вигляд матимеш для інших. Або коли хочеш поїхати на стрільбища і не переймаєшся, що комусь це може здатись ексцентричним, та й навряд чи стрільбища доступні для колісного крісла. Коли в мене не виникатимуть думки, чи не скидатимусь я на дивачку через певну діяльність, яку хтось вважає неприйнятною для людей з інвалідністю, — от тоді можна буде говорити про незалежність особисто для мене».

АЛІКА МИКАЛ

блогерка, експертка з трансплантації та донорства в Україні

Історія Аліки — публічна. Свою медійну діяльність жінка почала у 2018-му. Спонукав її до цього особистий біль: в Аліки відмовили нирки.

«Неможливість зробити донорську трансплантацію в Україні змусила мене говорити про себе саме з позиції людини з інвалідністю. З позиції людини з тяжкою ускладненою формою діабету. З позиції реципієнтки, яка чекає на орган. З позиції людини на різних видах діалізу. З позиції людини, яка попри все бореться», — розповідає Аліка.

Жінка і до того була активною в соціальних мережах, а також мала освіту у сфері маркетингу та SMM. «Я зрозуміла: якщо хочу щось змінити для себе особисто і для таких людей, як я, то маю ставати публічною. І я з великими моральними зусиллями почала відкривати цю сторону свого життя», — ділиться Аліка

Ставати медійною — це робота, наголошує героїня: «Така сама робота, як просування будь-якого бренду чи товару на ринок. Тільки ти просуваєш особистий бренд. Особисту історію. Тут знадобляться різні навички: і піару, і комунікації. У моєму випадку також стали у пригоді навички копірайтингу й таргетингу».

Бути амбасадоркою для Аліки означає доносити інформацію про донорство, трансплантацію, руйнувати міфи і стигми.

«Класно, що зараз люди відкриті, вони готові про це слухати. Менше зашореності. Менше страху, коли говориш про смерть і те, що за нею. Що буде після того, як тебе не стане», — розповідає дівчина.

Трансплантація нирки відбулася за кілька днів перед повномасштабним вторгненням росії в Україну.

“Я КАЖУ ПРО ТЕ, ЩО МОЯ ІНВАЛІДНІСТЬ ПОВОЛІ ВБИВАЄ МЕНЕ, АЛЕ ЦЬОГО НЕ ПОБАЧИШ, КОЛИ ДИВИШСЯ НА МЕНЕ”

Аліка була змушена виїхати в іншу країну... Усе це зумовило депресію. До всього ще й блог Аліки в інстаграмі заблокували, тож вона не могла розповідати про те, що їй болить.

«Лише у 2023 році я повернулася до активної діяльності. Пройшла конкурсний відбір у школу політичної участі дівчат і жінок з інвалідністю “Лідерка”, побачила, скільки натхненних і проактивних жінок з інвалідністю в Україні. Певно, це і стало відправною точкою для повернення», — ділиться активістка.

Аліка запустила проєкт і подкаст «Видимі люди»: «“Видимі люди” — тому що я представниця групи з невидимою інвалідністю, коли вона непомітна на перший погляд. Проте постійно може бути небезпечною для життя. Погане самопочуття. Біль. Я кажу про те, що моя інвалідність поволі вбиває мене, але цього не побачиш, коли дивишся на мене».

Подкаст Аліки спрямований на те, щоб люди з інвалідністю стали більш видимими у суспільстві, присутніми в усіх галузях. «А ще я хочу, щоб суспільство почало бачити в нас живих людей: без зайвої героїзації, але з

усвідомленням викликів, з якими ми стикаємось; без жалості, але з розумінням; без жодних очікувань щодо образу людей з інвалідністю», — каже жінка.

Через свій подкаст Аліка ділиться тематичною інформацією і заохочує свідоме ставлення до трансплантації та донорства в Україні. Жінка регулярно отримує повідомлення від людей, котрі, прочитавши її історію, вирішили підписати договір про донорство.

Особиста незалежність для Аліки — це можливість говорити й писати те, що думає, відверто ділитися досвідом і проблемами, з якими зіштовхуються люди з невидимою інвалідністю.

«Це фінансова можливість створювати подкаст і проєкт про людей з інвалідністю. Мати не тільки моральну, а й матеріальну мотивацію робити суспільно важливий продукт. Також моя особиста незалежність полягає у власній мобільності та самостійності в побутових моментах, яку я боюся втратити через погіршення здоров'я», — додає Аліка.

МАРИНА ЛИТОВЧЕНКО

спортсменка, призерка Паралімпіад 2016, 2020 і 2024 років та чемпіонатів світу з настільного тенісу

Харків'янка Марина Литовченко у 2024 році стала віцечемпіонкою Паралімпійських ігор з настільного тенісу серед спортсменок із порушеннями опорно-рухового апарату. До того, у 2023-му, Марина стала чемпіонкою Європи, ще раніше — здобула титул чемпіонки літніх Паралімпійських ігор 2020 року й була переможницею чемпіонатів світу 2018 та 2022 років.

Через повномасштабне вторгнення росії в Україну жінка виїхала до Чехії. У Празі Марина певний час сумнівалася, чи залишиться спорт у її житті. **Та згодом відшукала в собі сили, відчула підтримку оточення, знайшла новий зал для тренувань, а невдовзі і її тренер переїхав у чеську столицю.** Так Марина відновила свою спортивну діяльність.

«Коли життя ставить нас перед найбільшими випробуваннями, важливо не здаватися і йти вперед. Ці роки були непростими, але вдавалося знаходити можливості для тренувань і рухатися далі. Найголовніше, що я отримала за цей час, — це неоціненний досвід і внутрішня сила, які стали моїми найбільшими здобутками в цьому процесі», — написала Марина про свої досягнення на Паралімпіаді в Парижі цього року.

Паралельно зі спортом жінка навчається в аспірантурі Харківського національного педагогічного університету ім. Г. С. Сковороди. Аби підтримати відновлення зруйнованих корпусів своєї альма-матер — Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна, — спортсменка продала свою золоту медаль

“ПОПРИ ВІЙНУ Я ПРОДОВЖИЛА ЇЗДИТИ НА ЗМАГАННЯ І ПРОСЛАВЛЯЛА ПЕРЕМОГАМИ УКРАЇНУ”

із Паралімпійських ігор 2020 року в Токіо та спільно з друзями й небайдужими зібрала понад пів мільйона гривень.

Пріоритетами для Марини є кар’єра, навчання, спорт і здоров’я, стосунки з родиною, друзями, партнерами і, звичайно, допомога суспільству.

«Попри війну я продовжила їздити на змагання і прославляла перемогами України, я змогла зберегти статус чемпіонки Європи та світу»,

— відповідає Марина на питання про досягнення.

«А особиста незалежність для мене означає самостійно ухвалювати рішення, самотужки діяти й відповідати за свої вчинки; це фінансова самодостатність і можливість жити відповідно до своїх цінностей і переконань, зберігаючи та відчуваючи гідність і свободу», — підсумовує жінка.

ВІРА ЗАПОРОЖЕЦЬ

активістка колективу SAD, журналістка

Початок повномасштабного вторгнення росії змусив одеситку Віру тікати з дитиною за кордон. «Зараз я б цього не робила: тепер уже знаю, що росіяни винищують усіх підряд, рандомно зав'язуючи очі та руки за спиною, а не за списками конкретних активістів та активісток, як я думала тоді», — розповідає жінка.

За кордоном у Віри, яка має невидиму інвалідність, посилилися панічні атаки. «Дуже шкодую про те, що виїхала, але ціную цей досвід, бо там зустріла багато людей із тимчасово окупованих територій, які проходили російську фільтрацію, чекали на Україну 10 років в окупації або щойно втратили рідний дім, як люди з Маріуполя», — ділиться Віра.

За кордоном жінка почала підтримувати таких самих шукачів прихист-

ку від війни: супроводжувала їх до лікарів, допомагала з перекладами та оформленням документів тощо: «Це були переважно люди з інвалідністю, роми чи просто дуже розгублені у величезному місті люди».

Через рік Віра повернулася в Україну. Відразу почала індивідуально волонтерити для своїх друзів-військових, допомагати людям з інвалідністю. Також підтримувала людей без постійного місця проживання у складі команди SAD — Street Aid Daily.

За словами Віри, в Одесі велика проблема бездомності, однак відсутня програма її розв'язання. «Бездомні стають персонажами мемів, лише декілька років тому з'явилися притулки, але умови в них жахливі та принизливі. Одиниці з містян/-ок знають

“НАЙВАЖЛИВІШЕ В ЦІЙ ДІЯЛЬНОСТІ, НАГОЛОШУЄ АКТИВІСТКА, — ПРОБИТИ ІНФОРМАЦІЙНУ СТІНУ”

яке місце можна порекомендувати бездомній людині, де вона зможе переночувати й помитися. А самі люди, котрі живуть на вулиці, потерпають від жорстокості поліції, від гіперобачності людей під час війни та безкінечної стигми. **Серед бездомних ми зустрічаємо колишніх військових, які пішли в СЗЧ (самовільне залишення частини — ред.), багатьох переселенців та переселенок, людей, які просто не можуть боротися за свої права, мають хронічні хвороби», — розповідає активістка.**

У SAD намагаються задовольнити першочергові потреби бездомних у гігієнічній продукції (білизна, прокладки для жінок, мило, засоби для гоління) та ліках. За словами Віри, люди на вулиці звикають не дбати про себе, бо скрізь чують відмову.

«У нашому колективі є бойовий медик Ервін, який обробляє безпритульним

рани, коли приїздить у відпустку, та лікар-інтерн Давид, який консультує щодо дерматологічних проблем», — додає Віра.

Найважливіше в цій діяльності, наголошує активістка, — пробити інформаційну стіну та стигму: «Зазвичай суспільство хоче просто прибрати людину якомога далі, щоб її вигляд чи запах не дратував, засуджуючи за те, що вона неспроможна долати виклики життя. І з цією стигмою ми боремося постійно. Також намагаємося не поводитися як благодійники, не командувати, не менторити, не засуджувати і говорити з усіма на рівних. **Багато хто з нас живе в аварійному помешканні, хтось уже втратив дім через війну — і кожен та кожна може втратити. І цю загрозу неможливо не відчувати щодня».**

АННА СЕРПУТЬКО

редакторка Braille Studio

З 2016 року Анна є редакторкою у Braille Studio, що спільно реалізується ГО Fight For Right та волинським відокремленим підрозділом ВГО «Генерація успішної дії» з центрами в Луцьку та Києві. **Місія цього проєкту — робити сучасні українські та іноземні книжки доступними для людей з порушеннями зору.** Передусім це книги, надруковані рельєфно-крапковим шрифтом Брайля, рідше — в універсальному дизайні (одночасно шрифтом Брайля й так званім плоскодруком, із текстом збільшеного кегля) для людей з порушеннями зору та незрячих.

Через повномасштабний напад росії більшість команди проєкту (а це люди з інвалідністю) роз'їхалася країнами Європи. «Я опинилася в Польщі без будь-яких засобів для праці, навіть без ноутбука. Згодом волонтери пе-

редали лептоп, а громадська організація Fight For Right купила й надіслала для цієї роботи необхідний дисплей, який виводить текст рельєфно-крапковим шрифтом Брайля, що дуже допомагає в редагуванні та створенні книжок у спеціальних форматах», — розповідає Анна.

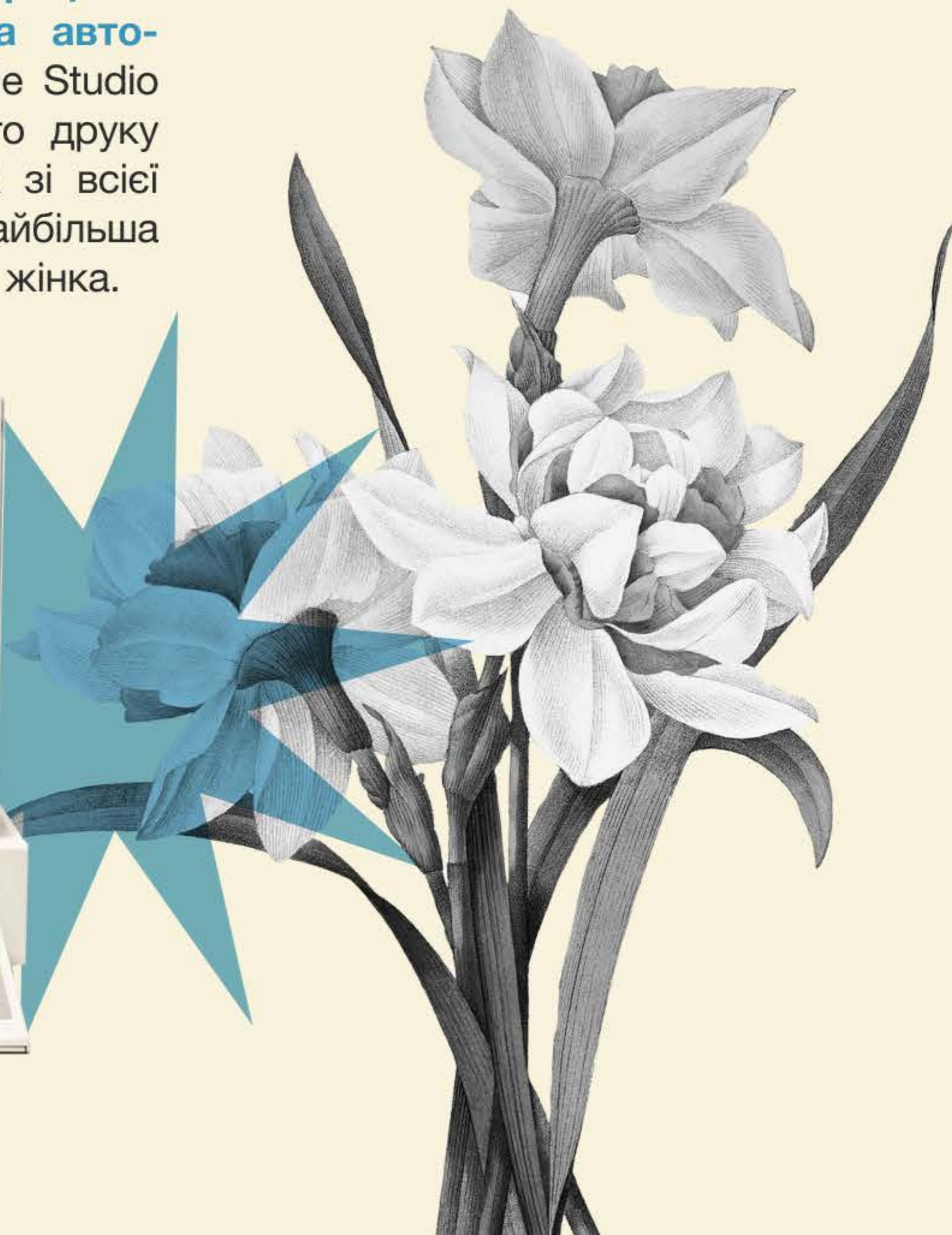
Проте коштів на друк нових книг у команди не було: **«Книговидання художньої літератури не належить до захищених статей найпершої потреби, особливо в надскладних умовах початку великої російсько-української війни.** Тому практично на цілий рік ми призупинили свою діяльність, тільки роздавали те, що залишилося від попередніх накладів, дітям в Україні та Європі, передавали файли раніше підготовлених книжок для українських учнів у польських школах», — пояснює жінка.

“ЧИТАТИ Й РОБИТИ КНИЖКИ ДОСТУПНИМИ ДЛЯ ІНШИХ НЕЗРЯЧИХ ЛЮДЕЙ”

Навесні 2023 року активна робота проєкту відновилася завдяки одному приватному замовленню. «Почали потроху друкувати, але не в Луцьку, як раніше, а в Києві. Переформатували команду й поступово налагодили повноцінний друк», — розповідає Анна.

У 2024 році Луцька міська рада поновила фінансування проєкту, команда налагоджує співпрацю з різними видавництвами та авторами. І вже цього року у Braille Studio повернулися до масштабного друку книжок для шкіл і бібліотек зі всієї України. «Це, напевно, моя найбільша втіха та гордість», — ділиться жінка.

«Читати й робити книжки доступними для інших незрячих людей — це і є джерело мого натхнення. Без перебільшення — у цьому моя суперсила. **А моя особиста незалежність у тому, щоб жити на повну, попри все, і робити цей світ кращим у боротьбі**», — підсумовує жінка.

ОЛЕНА ГЕРАСИМЧУК

позивний Гера. Письменниця, парамедикиня
«Госпітальєрів»

Війна для Олени почалася у 2014 році, одразу ж після Революції гідності, у якій дівчина брала активну участь. У той час Олена навчалась в університеті імені Тараса Шевченка на кафедрі літератури та вже була помітною поеткою. З війною життя дівчини розділилося навпіл: частина була присвячена допомозі армії, інша — намаганням залишатися письменницею.

«Я була волонтеркою, влаштувала різні заходи, збирала кошти для армії, а згодом, у 2017-му, долучилася до лав медиків-добровольців», — розповідає жінка.

До повномасштабного вторгнення росії Олена готувалася близько року за наказом комбата. «Попри підготовку і попередню участь у бойових

діях, напад росіян і для нас був несподіваним та підлим», — розповідає Олена.

24 лютого 2022 року ввечері Олена мала провести літературний клуб серед ветеранів. Хотіли обговорити книжку Віталія Запеки «Цуцик», але ці плани так і лишилися нездійсненими.

Зранку того дня охочих долучитися до батальйону було стільки, що його чисельність збільшувалася у 8 разів. Постала гостра потреба організувати широку систему забезпечення й навчання для порятунку поранених у гарячих точках.

Через важку хворобу легень, набуту в попередні роки служби, і перервану реабілітацію жінка не змогла одразу долучитися до екіпажів. Тож перші пів року Олена з

“Є ВІДЧУТТЯ ДУЖЕ ВЕЛИКОЇ ПУСТКИ, ЩО З'ЯВИЛОСЯ ПІСЛЯ УСВІДОМЛЕННЯ ВТРАТ”

командою працювали над тим, щоб організувати для потреб парамедиків усе, що потрібно у справі порятунку життів.

26 лютого 2022 року в «Госпітальєрів» з'явився перший рейс дальньої евакуації «Кракен» (реанімаційний автобус). На жаль, 26 червня він зазнав аварії під час виїзду за пораненими у Бахмут. З боєм Олена згадує, що тоді загинула хірургиня Наталія Фраушер, яка була однією з провідних лікарок борту. «На похороні Наталії наш батальйон дав обіцянку її родині, що наступний рейс буде названо на її честь. Місія Наталії триватиме, незважаючи ні на що, вона продовжить рятувати людей», — ділиться Олена.

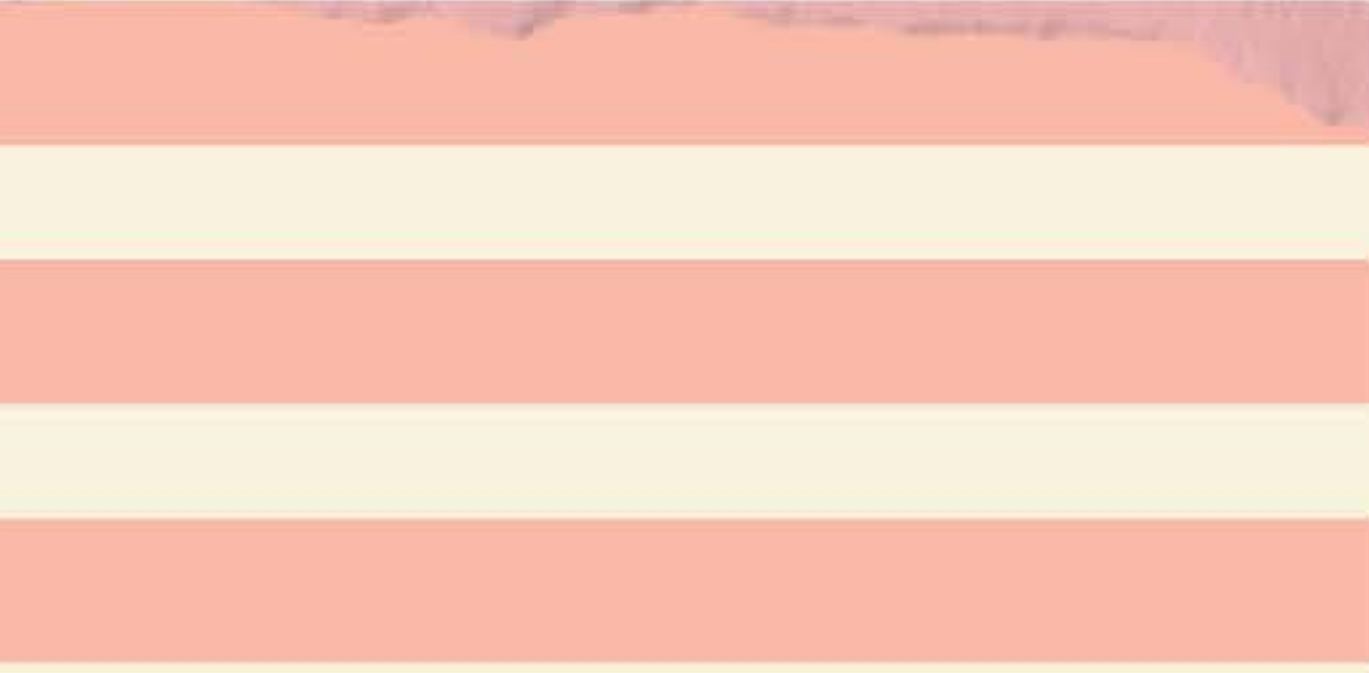
Станом на зараз силами багатьох екіпажів «Госпітальєрів» було перевезено понад 8300 поранених бійців української армії. «Читачам це число може здаватися дуже великим, але те, що ми робимо кожного дня, — це підсилення, це крапля в морі тих втрат, які завдає нам росія.

Тому допомога фронту не повинна припинятися ні на день. Кожен мусить розуміти ціну свободи», — наголошує жінка.

«Я називаю "Австрійку" своєю головною поемою цієї війни, адже нема нічого важливішого, ніж порятунок інших. Авторка зараз стоїть на другому плані, адже якщо я хоча б не спробую врятувати людей — в мене не буде більше аудиторії. Це сприйняття творчості вийшло на новий рівень, я не можу позбутися цієї страшної логіки, нав'язаної мені війною.

Дуже шаную колег по творчості, які стали до лав Сил оборони. Сьогодні кожен митець повинен бути і працювати для свого народу. Це дійсно той час, коли творчість може конвертуватись у потужний ресурс, завдяки якому армія здатна обороняти, звільняти і рятувати».

Наразі за станом здоров'я Олена вимушена зробити перерву у своїй роботі в батальйоні. Але як громадянка не може зробити перерву в допомозі своїй державі. «Наприклад, слова, написані мною, лягли в основу дуже потужної пісні гуртів "Крихітка" і "Хейтспіч" "Під весняним дощем". **Ми зібрали більш ніж мільйон на дрони для ДШВ через Фонд "Повернись живим" та понад 350 тисяч на тактичну медицину для Фонду "Лелеки".** Роботу ми присвятили полеглим митцям і мисткиням, чиї життя забрало російське вторгнення», — розповідає ветеранка.

Також Олена працює над великим проектом про пам'ятування:

«Є відчуття дуже великої пустки, що з'явилося після усвідомлення втрат. Разом із письменником та військово-службовцем Євгеном Ліром ми розпочали проєкт "Недописані", який має на меті систематизувати втрати серед людей літератури, спричинені російським вторгненням з 2014 року

і понині. Ми готуємо сайт, де будемо повільно, волонтерськими силами викладати опрацьовані матеріали про знайдені нами імена».

За словами поетки, наразі це понад 195 загиблих людей, які мали стосунок до літературної галузі. Це автори, бібліотекарі, верстальники, перекладачі, промоутери літератури та інші. «росія завдала непоправних втрат українському інтелектуальному сегменту. росіяни забрали їхні життя, але ми не дамо забрати їхні голоси. Тому разом з волонтерами ми активно шукаємо дані та можливості, щоб поширювати спогади і твори, перекладаючи їх для іноземної аудиторії. Тож поки ми живі, бачимо своєю місією говорити двома голосами: за себе і за когось із загиблих колег. Їхні історії необхідно зберегти для нащадків, потрібно постаратися зібрати дані про якомога більше людей. **Ми дякуємо кожному, хто поділяє цінності нашої місії», — підсумовує Олена.**

Ця публікація підготовлена в межах реалізації проєкту “Підтримка жінок з інвалідністю під час війни росії в Україні” та фінансується фондом Kvinna till Kvinna. The Kvinna till Kvinna Foundation не обов’язково погоджується з висловленими думками.

Над створенням брошури працювали:
Юлія Сачук, Тетяна Герасимова, Ірина Демкович, Наталя Шевчук,
Христина Стиранець, Сергій Шкабара